

# איפה הכסף? נדחה מועד החזרת שטרות ש"ח סדרה א' ל-2010

נחם בר-זאב



באוקטובר 1999 הנפיקה מחלקת המטבע של בנק ישראל את השטר האחרון בסדרה ב' של השקל החדש, סידרת השטרות הנוכחית - 200 ש"ח עם דיוקנו של זלמן שז"ר (Pick #62A). בכך הושלמה מלאכת החלפת כל השטרות של סדרה א'. כך גם נשבר שיא ישראלי, עובדה שכמעט אף אספן לא מודע לה. השטר הישן של 50 ש"ח עם דיוקנו של ש"י עגנון (Pick #55) הוכתר לשטר שהונפק למחזור במשך יותר זמן מכל שטר ישראלי אחר: יותר מ-14 שנה! הנפקתו החלה בספטמבר 1985 ועגנון בצורתו ה"אופקית" שימש אותנו נאמנה עד להחלפתו על ידי הגרסה ה"אנכית" החדשה מסדרה ב' באוקטובר 1999, המועד בו הופסקה הנפקתו.



ואם כבר מדברים על טריוויה, איזה שטר הינו בעל ה"שיא" המפוקפק ביותר, השטר שהונפק על ידי בנק ישראל במשך פחות זמן מכל שטר אחר: זכות זו שמורה לגולדה מאיר, אשר דיוקנה מתנוסס על השטר בערך 10,000 שקל. "גולדה" ראתה אור בנובמבר 1984 והנפקתה הסתיימה בספטמבר 1985 עם המעבר לשקל החדש, עוד לפני יום הולדתה הראשון!

המהדרין בין האספנים לבטח יפנו אצבע מאשימה לכותב שורות אלו ויטענו כי 1000 שקל הרמב"ם "ררב" (Pick #49A) מחזיק בשיא כל הזמנים. הנפקתו החל בנובמבר 1983 והופסקה חודשים מעטים לאחר מכן, עם החלפתו על ידי השטר המתוקן (Pick #49B). אולם, מדובר רק בגרסה חדשה של אותו שטר, בדיוק כמו שכל השטרות משתי סדרות הש"ח הונפקו בגרסאות שונות - חתימות חדשות - עקב חילופי גברי בקומה החמישית בבניין בנק ישראל בירושלים.

המתוקן (Pick #49B). אולם, מדובר רק בגרסה חדשה של אותו שטר, בדיוק כמו שכל השטרות משתי סדרות הש"ח הונפקו בגרסאות שונות - חתימות חדשות - עקב חילופי גברי בקומה החמישית בבניין בנק ישראל בירושלים.



המקום השני המפוקפק שמור לשטר 1 ש"ח "הרמב"ם" משנת 1986 (Pick #51A). לשטר זה היסטוריה קצרה אך הפכפכה. סדרת המטבעות של השקל החדש, שהונפקה בספטמבר 1985, כללה את המטבע של 1 ש"ח, הקטן יחסית, שעורר מייד תגובות שליליות מצד הציבור הרחב. בעיתונות דווח כי אזרחים רבים התלוננו על אובדן מטבעות של 1 ש"ח, שחיש-מהר זכה לכינוי הלא מחמיא "הגיוק". אנשי בנק ישראל המבוהלים מהביקורת הציבורית הנוקבת חיפשו פיתרון חפוז לבעיה, ומצאו אותו בדמותו של הרב משה בן מימון, הרמב"ם מיודענו.

מאחר והשטר היה כבר קיים בגרסתו הקודמת בערך 1000 שקלים "ישנים" (Pick #49B) "הרב" המתוקן, כלל לא הייתה בעיה לקרוא שוב את היהודי הגדול לדגל. ואכן, כבר במאי 1986 הוחל בהנפקתו של השטר בערך 1 ש"ח הנושא את דיוקנו של הרמב"ם, ותמו צרותיו של "הגיוק" המסכן.

כוונתו של בנק ישראל לא הייתה להפסיק לחלוטין את השימוש במטבע של 1 ש"ח, אלא להמתין ולקוות כי הציבור הישראלי בסופו של דבר יתרגל גם ל"גיוקים" הבזויים. הרי בעולם כולו קיימת מגמה של מעבר למטבעות בעלי קוטר קטן יותר ומדוע לא בישראל? אנשי מחלקת המטבע צדקו בהשערותם ותקוותם, ובמשך התקופה הקצרה בה עברו לסוחר - זה ליד זה - מטבע ושטר בערך 1 ש"ח, החלו לדעוך הקולות הצורמים נגד ה"גיוק" של 1 ש"ח. יתר-על-כן, אזרחי ארצנו החלו אף לחבב גיוקים.... ב-1988 חזר בנק ישראל להנפיק מטבעות בערך 1 ש"ח והפסיק להזמין את השטרות של אותו עריך מהמדפיס ההולנדי. לאחר שהמלאי הגדול של השטרות אזל במרוצת 1988, הופסקה הנפקת השטר באשנבי הבנק.

חזרה לענייננו. עם השלמת הנפקת כל השטרות של סדרה ב' של השקל החדש, הודיעה מחלקת המטבע כי השטרות הישנים של סדרה א' יפסיקו להיות הילך חוקי החל מ-1 יולי 2000. "מי שנשארו בידיו שטרות ישנים יוכל להחליפם ולקבל את ערכם הנקוב בשטרות חדשים בסניפי בנק ישראל, וזאת עד סוף שנת 2005", כך הודיע בנק ישראל לציבור הרחב בפרסומים וכרזות שונים שיצאו לאור החל מסוף שנת 1999.

ביולי 2005 גילו אנשי מחלקת המטבע לתדהמתם כי המועד האחרון של החלפת השטרות הישנים - 31 דצמבר 2005 - מתקרב ובה, אך כמות ענקית של שטרות ישנים נמצאת עדיין בידי הציבור הרחב; בשווי 250,000,000 שקלים חדשים! ההערכה היא כי בממוצע מצויים כ-120 ש"ח בשטרות ישנים בכל בתי אב בישראל. בינתיים גם נסגר בתחילת 2005 הסניף של מחלקת המטבע ואשנב פריטת הכסף בתל אביב, דבר שלבטח לא מסייע להמרת רוב השטרות שיוותרו בידי הציבור עד 31 דצמבר 2005.


ב-2 אוגוסט 2005 נקט בנק ישראל בצעד חריג. לראשונה בתולדותינו הודיע הבנק לציבור כי עקב כמויות הענק של שטרות שטרם הוחלפו, פנתה הנהלת הבנק לממשלת ישראל בבקשה להאריך את תקופת המרת השטרות הישנים ב-5 שנים נוספות: **עד 31 דצמבר 2010**. מאחר והארכה זו חייבת להיות מעוגנת בחוק, היה על הממשלה להגיש הצעת חוק לאישור ועדת הכספים ומליאת הכסת. החוק עבר ופורסם ברשומות.

לקריאת ההודעה לעיתונות: <http://www.bankisrael.gov.il/press/heb/050802/050802c.htm>

אז איפה הכסף? האם אכן רוב 250 מיליון השקלים החדשים נמצאים בידי עמך ישראל שטרם טרח לפדות אותם? זאת אומרת כ-120 ש"ח בממוצע לבית אב? או האם מצויים רוב השטרות של סדרת הש"ח הקודמת בידי אספנים וסוחרים בארץ ובחו"ל, כולם במצב חדש - Crisp Uncirculated? מבט חטוף באתרי אינטרנט שונים המתמחים בשיווק שטרות מכל העולם לאספנים, מגלה כי באתרים רבים מוצעים למכירה שטרות מסדרה א' של השקל החדש. כלומר, כמות לא מבוטלת של שטרות התפזרה - ומתפזרת עדיין - אצל אספנים בחו"ל (בהנחה כי האספן הישראלי כבר דאג להשלים את אוספו עם שטרות אלה).

על שאלות אלו לא נוכל לענות כעת, כי עמך ישראל קיבל מבנק ישראל הזדמנות שנייה לרוץ לירושלים כדי להמיר את השטרות הישנים בחדשים - **עד 31/12/2010**.

**ב-1 ביולי 2000 פג תוקפם של השטרות הישנים כהילך חוקי.**  
אלה תמונותיהם של השטרות הישנים:



מי שנשארו בידיו שטרות ישנים יוכל להחליפם ולקבל את ערכם הנקוב בשטרות חדשים בסניף בנק ישראל, וזאת עד סוף שנת 2010.

שטרות חדשים בערך נקוב של 20, 50, 100 ו-200 ש"ח. שהנפיק בנק ישראל בשנת 1999, ימשיכו לשמש כהילך חוקי.

לברורים ניתן לפנות למחלקת המטבע, טל: 02-6552874 או פקס: 02-6552743